

แนวทางการประยุกต์กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs)

สู่การสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา

THE APPROACH OF APPLICATION OF 5 STEPS LEARNING PROCESS (5 STEPS) IN TEACHING THAI LITERATURES FOR SECONDARY EDUCATION

กัญจน์ปภัสสร สุวรรณวิหค^{1*} ธัญธร เวทย์วีระพงศ์² และ สุไมภรณ์ พลขวา³

^{1, 2, 3}หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Kanpabhat Suwanwihok^{1*} Tanyatorn Wetweerapong² and Sumaiporn Ponkwa³

^{1, 2, 3}Bachelor of Education Program in Thai Language, College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University

*E-mail: Tanyatorn.tan@pnru.ac.th

Received: 2022-05-02

Revised: 2022-05-22

Accepted: 2022-05-25

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) สู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นประชากรในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอน 1) ขั้นการเรียนรู้ระบุดำถาม (Learning to question) 2) ขั้นการเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (Learning to search) 3) ขั้นการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Learning to construct) 4) ขั้นเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (Learning to communicate) และ 5) ขั้นเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม (Learning to serve) จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะในการค้นคว้า แสวงหาความรู้ และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น รวมถึงสามารถสื่อสารวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้วรรณคดี 3 ประการ ดังนี้ 1) ผู้เรียนควรสรุปเรื่องราวหรือเนื้อหาเพื่อความเข้าใจด้วยตนเองและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ 2) ผู้เรียนควรเข้าถึงคุณค่าวรรณคดีผ่านกระบวนการคิด เช่น ด้านวรรณศิลป์ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเนื้อหา และ 3) ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมความคิดและแสดงความคิดเห็นผ่านการปฏิสัมพันธ์กับตัวบทวรรณคดีและสามารถต่อยอดความรู้ได้ในชีวิตจริง จากผลลัพธ์ข้างต้นสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ตลอดจนประยุกต์และต่อยอดองค์ความรู้ด้วยตนเอง และปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อันเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน การสอนวรรณคดีไทย

ABSTRACT

This academic article the objective is to suggest guidelines for applying the 5-step learning process (5 STEPs) to the organization of learning activities for Thai literature at the secondary school level. It is an effective way to encourage learners to become citizens of the 21st century. This is because the 5-step learning process will promote learners to be lifelong learning persons. have the skills to search for knowledge and have the necessary basic knowledge including being able to communicate that literature effectively to respond to the results of teaching literature in 3 aspects as follows: 1) Learners should summarize stories or content for their own understanding and be able to convey them to others. 2) Learners should access literary values through thought processes such as literary arts. social and cultural and content; and 3) learners should be encouraged to think and express their opinions through interaction with the literature and be able to build on their knowledge in real life. Based on the above results, a 5-step learning process can be used to help encourage learners with life skills. Cooperate in working with others as well. Continuous learning and self-improvement Emphasis is placed on learning that arises from the needs of the learners and takes action for direct experience. as well as applying and extending the body of knowledge by themselves and can adapt in society happily which is a model of learning management that can develop learning management of Thai literature for learners to have more effective learning behaviors.

Keywords: 5 Steps Learning Process, Thai Literature Instruction

บทนำ

วรรณคดี คือวิถีแห่งความคิด จินตนาการและชีวิตของมนุษย์ที่ทรงคุณค่า การศึกษาวรรณคดีไทยจะช่วยให้ นักเรียนรู้และรักใน “ความเป็นไทย” รู้วิถีชีวิตไทย ค่านิยม ประเพณี ตลอดจน ความเชื่อของคนไทยที่สะท้อนผ่าน วรรณคดีในแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังที่ Supanvanit (2015) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวรรณคดีไทยไว้อย่างน่าสนใจว่า วรรณคดีเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิต ความคิดความ เชื่อและเรื่องราวความเป็นไปต่าง ๆ ของคนในสังคม จนมีผู้กล่าวว่า “ถ้าอยากรู้ว่าคนชาติใด มีนิสัยใจคออย่างไร ให้ ศึกษาวรรณคดีของคนชาตินั้นให้ลึกซึ้ง ก็จะได้เข้าใจคนชาตินั้นอย่างถ่องแท้” ซึ่งตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้บรรจุสาระที่ 5 ว่าด้วยเรื่องของวรรณคดีและวรรณกรรม ไว้ในหลักสูตร โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (Bureau of Academic Affairs and Educational Standard, 2008)

การจัดการเรียนรู้อาวรรณคดีไทยในปัจจุบันยังมีปัญหาที่กระบวนการจัดการเรียนรู้ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้สอน และผู้เรียน สำหรับด้านผู้สอน ทำให้ผู้สอนไม่สามารถที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่และทำให้ผู้ เรียนไม่ได้รับแนวคิดและเนื้อหาของวรรณคดีดังที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ผู้สอนบาง

คนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวรรณคดีที่ไม่แม่นยำ ทำให้เกิดความคาดเคลื่อนเพราะไม่มีการศึกษาวรรณคดีจากฉบับสมบูรณ์ รวมทั้งมีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบรรยายมากกว่าการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ (Numna, 2018) เช่นเดียวกับที่ Aphinantaporn (2012) กล่าวว่า มีผู้สอนจำนวนไม่น้อยยังมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยให้นักเรียนเข้าใจความหมายและท่องจำคำศัพท์โบราณหรือศัพท์ยาก ๆ เพื่อให้ทำข้อสอบได้ สำหรับปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียน คือผู้เรียนไม่สนใจเรียนวรรณคดีหรือ หากเรียนก็เรียนแบบไม่ตั้งใจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว ไม่สนุกสนาน ไม่ท้าทาย หรือดั่งที่รณชัย จันทระแก้ว (2559) กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้อรรณคดีไทยสรุปได้ว่า อรรณคดีไทยมีเนื้อเรื่องยาว มีคำศัพท์ยาก เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถทำความเข้าใจในอรรณคดีและคิดว่าอรรณคดีเป็นเรื่องไกลตัว ผู้เรียนจึงเลือกอ่านเฉพาะเรื่องเพื่อใช้ในการสอบเท่านั้น ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงแก่นแท้ของอรรณคดี ขาดความซาบซึ้งและไม่เห็นคุณค่าของอรรณคดี กล่าวสรุปได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทย คือ เด็กในปัจจุบันเติบโตมากับเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เข้าถึงแหล่งบันเทิงต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายและรวดเร็ว อรรณคดีซึ่งเป็นงานเขียนที่โบราณอาจจะไม่ตอบสนองและไม่ท้าทายกับรสนิยมของผู้เรียนในยุคนี้ ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ต้องสร้างความท้าทายให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของอรรณคดีและสามารถนำข้อคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

จากปัญหาดังกล่าวทำให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้การสอนวรรณคดีไทยบรรลุวัตถุประสงค์สำคัญของการเรียนวรรณคดี ผู้สอนควรที่จะต้องหาวิธีการสอนที่จะมาช่วยส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ พัฒนากระบวนการคิด ฝึกให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่เหมาะสมต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะดังกล่าวคือ การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน โดยมีลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเรียนรู้ระบุคำถาม (Learning to question) 2) ขั้นการเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (Learning to search) 3) ขั้นการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Learning to construct) 4) ขั้นเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (Learning to communicate) และ 5) ขั้นเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม (Learning to serve) (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2557) จากการศึกษาพบว่าเคยมีการจัดการเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนอยู่หลายครั้ง แต่ยังไม่เคยมีการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงอยากเสนอแนวทางเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะในการค้นคว้าแสวงหาความรู้ และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น และสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะชีวิตร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีใช้การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ตลอดจนประยุกต์และต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เนื้อหา

การจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษาโดยทั่วไปมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจใน 2 ลักษณะ คือ เข้าใจคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์และเข้าใจคุณค่าทางด้านสังคม ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำเป็นหลักย่อมทำให้ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ แต่กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ในการเรียนวรรณคดีมากยิ่งขึ้น นำไปสู่ความเข้าใจวรรณคดีในฐานะบทเรียนและภาพสะท้อนประสบการณ์ชีวิต อันเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการจัดการเรียนรู้วรรณคดี ดังนั้นผู้เขียนจึงเสนอแนวทางการประยุกต์กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สู่การสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา

พื้นฐานการสร้างวรรณคดีไทยแต่เดิมมาจากการแต่งขึ้นเพื่อร้องเล่น สวด และขับเป็นทำนองต่าง ๆ กัน ไป ต่อมาเมื่อพัฒนาเป็นวรรณคดีลายลักษณ์ก็ยังคงมีจุดประสงค์เพื่อใช้ประกอบการขับอ่านเป็นทำนอง วรรณคดีไทยจึงประกอบขึ้นจากการใช้ศิลปะการประพันธ์และเลือกสรรคำให้สื่อความผ่านเสียงเสนาะ กลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นศิลปกรรมแขนงหนึ่งที่สำคัญของชาติไทย

ต่อมาเมื่อนำวรรณคดีมาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ การใช้วรรณคดีเพื่อการจัดการเรียนรู้จึงเป็นความท้าทายของผู้สอนที่ต้องสอนเรื่องที่อ่านยากและไกลตัวผู้เรียน แต่ผู้สอนต้องมีหน้าที่และบทบาทสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยจุดมุ่งหมายของการเรียนวรรณคดีไทยนั้นต้องไม่ใช่การอ่านเรื่องและศึกษาบทวิเคราะห์ตามที่ปรากฏในแบบเรียนเท่านั้น

โดยทั่วไปแล้วการกำหนดแนวทางที่สำคัญสำหรับการสอนวรรณคดีไทย ผู้สอนควรคำนึงถึงหลักการสำคัญที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คือ “มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง” (Ministry of Education, 2008) ซึ่งควรนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนควรสรุปเรื่องราวหรือเนื้อหาเพื่อความเข้าใจด้วยตนเองและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. ผู้เรียนควรเข้าถึงคุณค่าวรรณคดีผ่านกระบวนการคิด เช่น ด้านวรรณศิลป์ (ความงามทางภาษา) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ความเข้าใจในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของยุคสมัยวรรณคดี) ด้านเนื้อหา (การวิเคราะห์ข้อคิด)
3. ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมความคิดและแสดงความคิดเห็นผ่านการปฏิสัมพันธ์กับตัวบทและสามารถต่อยอดความรู้ได้ในชีวิตจริง

ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยตามที่มาตรฐานการเรียนรู้ ท 5.1 และตัวชี้วัด ได้กำหนดไว้ในระดับ ม.1-ม.3 คือการสรุปเนื้อหาจากวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านและเพิ่มระดับความยากของตัวบทในแต่ละระดับชั้นต่อเนื่องไปตามลำดับ แต่ยังคงเน้นความรู้และความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อให้การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมเกิดความเข้าใจเนื้อเรื่อง แต่สำหรับระดับ ม.4-ม.6 ตัวชี้วัดได้กำหนดให้ผู้เรียน วิเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านและเพิ่มระดับความยากไปสู่การประเมินคุณค่า สังเคราะห์ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงตามลำดับ ดังนั้นผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองผลลัพธ์ 3 ประการข้างต้นด้วยการฝึกคิดเพื่อผู้เรียนคิดเองเป็น ฝึกให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า และฝึกให้ผู้เรียนบริการสังคม คือ สิ่งที่เรียนจะมีคุณค่า เมื่อได้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Dechakhup & Yindeesuk, 2015) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เป็นอีกรูปแบบ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ดังที่จะได้นำเสนอต่อไป

2. กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

บทความนี้จะกล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียร ยินดีสุข ดังนี้

2.1 ที่มาและความหมายของกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

นโยบายจากการปฏิรูปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นที่จะพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้ของครูจึงควรที่จะมีการวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้เกิด “กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs)” ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสืบเสาะ หรือวิธีสอนแบบโครงงาน โดยสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีนโยบายให้โรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นโรงเรียนนำร่องทดลองสอนในกิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์ ในปีพุทธศักราช 2553 (Tripet, 2015)

โดย Dechakhup & Yindeesuk (2015) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน หมายถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบโครงงาน หรือวิธีการสืบสอบ ซึ่งได้พัฒนามาจากวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5E) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มความสามารถ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และยังช่วยพัฒนาครูให้มีคุณภาพอีกด้วย

2.2 ขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้ของกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีลักษณะลำดับขั้นตอนที่บ่งบอกถึงพัฒนาการของผู้เรียน สามารถนำพาผู้เรียนไปสู่ลักษณะที่พึงประสงค์ได้ โดยครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนและเทคนิคในการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างดี กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ (Dechakhup & Yindeesuk, 2015)

ขั้นที่ 1 การเรียนรู้ระบุดคำถาม (learning to question) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนสังเกตสิ่งต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสงสัยแล้วฝึกให้ตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนตั้งสมมติฐานของคำถามที่ต้องการหาคำตอบ ซึ่งเป็นแนวทางการออกแบบเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (learning to search) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนวางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูล พิสูจน์สมมติฐานที่กำหนดแล้วรวบรวม/ทดลองเก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ผล สื่อความหมายข้อมูลต่าง ๆ และสรุปผล

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (learning to construct) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนสร้างคำอธิบายจากผลการทำโครงงานตามความสนใจ ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ของนักเรียน

ขั้นที่ 4 การเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (learning to communicate) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานต่อหน้าชั้นเรียนและต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขเพื่อสรุปคำอธิบายหรือความรู้ใหม่ที่ค้นพบ

ขั้นที่ 5 การเรียนรู้เพื่อตอบแทนสังคม (learning to service) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนนำโครงการที่ได้ไปเผยแพร่ภายในโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน โดยการจัดแผนผังโครงงาน และมีการสะท้อนความคิด

2.3 ผลและคุณค่าของการใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่างคงทน มีทักษะกระบวนการ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และก่อให้เกิดทักษะ 3 ตัวเน้น คือ การรู้หนังสือ (Literacy) การรู้เรื่องจำนวน (Numer-

acy) และความสามารถในการใช้เหตุผล (Reasoning) นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนยังช่วยเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยสมรรถนะเหล่านี้จะส่งผลให้เด็กก้าวไปสู่ผู้คิดสามารถแก้ปัญหา สร้างสรรค์ชิ้นงาน สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ กลายเป็นเด็กนักเรียนอยู่อย่างมีคุณธรรม (Dechakrup, 2014)

3. แนวทางการประยุกต์การสอนวรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

แนวทางการประยุกต์การสอนวรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ในบทความนี้เลือกนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของพิมพันธ์ เคชคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2557) ที่มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสืบเสาะ หรือวิธีสอนแบบโครงงาน โดยเลือกกิจกรรมที่เป็นลักษณะเด่นในแต่ละขั้นตอนมาสร้างสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทย โดยแนวทางการประยุกต์การสอนวรรณคดีไทยที่เหมาะสมนั้น จำเป็นมากที่ผู้สอนจะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าประโยชน์ของวรรณคดีไทย และความซาบซึ้งของวรรณคดีไทย เพื่อให้ผู้เรียนได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยใช้วรรณคดีไทยเป็นฐาน ดังนั้นผู้สอนจะต้องคิดค้นแนวทางการสอนวรรณคดีไทยโดยการฝึกทักษะทั้ง 4 ให้แก่ผู้เรียนในชั้นเรียนโดยให้มีการซักถาม พูดอธิบาย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดต่อประเด็นของตัวบทจากวรรณคดีไทยที่ผู้สอนกำลังจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต แยกแยะ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ฉะนั้นเพื่อให้การสอนวรรณคดีเป็นไปตามหลักการที่เหมาะสม ผู้สอนจะต้องสอนเนื้อหาวรรณคดีให้มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จากการเรียนรู้ สามารถดึงองค์ความรู้ วิเคราะห์วิจารณ์สังคมและตัวละครได้อย่างมีเหตุผล และมีวิจารณ์ญาณได้ นอกจากนี้ผู้สอนจะต้องสามารถสอนวรรณคดีในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้ จะต้องสอนวรรณคดีในฐานะเป็นศิลปะทางภาษา จะต้องสอนวรรณคดีในฐานะเป็นประสบการณ์ชีวิต โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการพัฒนาความคิดของผู้เรียน ให้อิสระทางความคิดของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องชี้แนะแนวทางวิธีการคิดที่ถูกต้องและหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและเรียนรู้วรรณคดีอย่างเห็นคุณค่า ตลอดจนความงามของวรรณคดีซึ่งมีแนวทางการประยุกต์กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สู่การสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มากำหนดกิจกรรมลงสู่แผนการจัดการเรียนรู้ และนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ระบุงคำถาม (Learning to question)

การเรียนรู้ระบุงคำถาม คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการกระตุ้นให้เกิดการคิด เกิดข้อสงสัยของตัวบทจากวรรณคดีในแต่ละตอนแต่ละเรื่อง จากหนังสือเรียนวรรณคดี โดยให้เวลาผู้เรียนได้อ่านทำความเข้าใจเรื่องราวด้วยตนเอง แล้วผู้สอนใช้คำถามแบบความคิดนอกกรอบซึ่งเป็นคำถามแบบเปิด คำถามต้องกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ โดยมีค่าสำคัญที่ใช้ถาม เช่น อะไร ทำไม เพราะเหตุใด เป็นต้น จากนั้นให้ผู้เรียนฝึกตั้งคำถามจากสิ่งที่อ่าน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด เกิดข้อสงสัย ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและรู้จักหาคำตอบด้วยตนเองได้ตรงตามวัตถุประสงค์ สามารถแบ่งได้ 5 ประเด็น ดังนี้ 1) คำถามเพื่อให้ความรู้ 2) คำถามเพื่อให้แสดงความคิดเห็น 3) คำถามเพื่อให้วิเคราะห์ 4) คำถามเพื่อให้สังเคราะห์ และ 5) คำถามเพื่อให้ประเมินค่า ดังนั้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว สนุกสนานและน่าสนใจในการเรียนรู้วรรณคดีของผู้เรียน ผู้สอนอาจคอยกระตุ้นให้นักเรียนตั้ง

คำถามตามที่คุณเรียนสนใจอยากจะรู้ หรือเชิญชวนให้ตั้งประเด็นข้อสงสัยในตัวบทวรรณคดีเรื่องที่จะเรียน เมื่อผู้เรียนสร้างคำถามแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนพิจารณาคำถามร่วมกัน แล้วช่วยกันเลือกคำถามเพื่อนำไปสืบค้นเรียนรู้และหาคำตอบ

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (Learning to search)

การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ คือ หลังจากผู้เรียนได้ตั้งคำถามจากเรื่องที่เรียนแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่มอบหมายงานให้ผู้เรียนทั้งแบบกลุ่ม คู่ และเดี่ยว สืบค้นสารสนเทศจากประเด็นทางวรรณคดีที่ผู้สอนกำหนดให้ โดยผู้สอนมีหน้าที่แนะนำแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาหาความรู้ เช่น ผู้เรียนในระดับ ม.1-ม.3 ผู้สอนกำหนดแหล่งเรียนรู้ให้ เช่น ใบบอความรู้ ชุดกิจกรรม มุมความรู้ หรือป้ายนิเทศ ส่วนระดับ ม.4-ม.6 ให้สืบค้นอย่างอิสระตามความถนัดและสนใจ เช่น อินเทอร์เน็ต การเรียนรู้ในห้องสมุดของโรงเรียน หรือห้องสมุดของชุมชน การเก็บข้อมูลหรือสัมภาษณ์จากผู้มีความรู้ด้านวรรณคดี โดยมีผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลหรือแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสม สำหรับการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสาร หรือตำราต่าง ๆ นั้น ผู้สอนควรแนะนำวิธีการบันทึกความรู้ต่าง ๆ ให้ตอบสนองต่อเนื้อหา ความรู้ หรือคำถามที่ได้เรียนรู้ไว้ก่อนหน้านั้น นอกจากนี้ขั้นตอนการเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศนั้น สามารถใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning หรือการเรียนรู้เชิงรุกได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่าน ฟัง ฟัง ไปสู่กระบวนการคิดขั้นสูง ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ฝึกฝนการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพในการคิดแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เช่น กลุ่มสืบสอบ (GI) ปริศนาความรู้ (Jigsaw) และการเรียนรู้แบบร่วมมือผสมผสานการอ่านและการเขียน (CIRC) การเรียนรู้แบบร่วมมือชี้ให้เห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้เหล่านี้เป็นสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในการนำข้อมูล หรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสวงหาความรู้ที่ได้มาถกเถียงแล้วสรุปผลการวิเคราะห์สารสนเทศที่จะนำมาใช้ ซึ่งเป็นการใช้หลักอุปนัย

ขั้นตอนที่ 3 การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (learning to construct)

การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้นั้นถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะได้เกิดการสะท้อนความรู้จากการแสวงหาข้อมูลจากสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้ หรือผู้เรียนสืบค้นด้วยตนเองทั้งแบบกลุ่ม คู่ และเดี่ยว จากนั้นผู้สอนเปิดเวทีให้ผู้เรียนได้อภิปรายความรู้ คำตอบ และสิ่งที่ตนเองได้ไปศึกษาเรียนรู้มาพร้อมกับเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งการอภิปรายสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การอภิปรายภายในกลุ่ม (intragroup) การอภิปรายระหว่างกลุ่ม (intergroup) และการอภิปรายในชั้นเรียน (inclass) ทำให้คำตอบที่ได้มาอาจมีความแตกต่างกัน ผู้สอนอาจใช้วิธีการหลากหลายเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ความรู้ร่วมกันในมุมมองที่แตกต่างเพื่อหาข้อสรุปขององค์ความรู้ที่ได้มา เช่น การใช้เทคนิคคิดและคุยกัน (Think Pairs Share) เพื่อนเรียน (Partners) ผลัดกันพูด (Say and Switch) คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) มุมสนทนา (Corners) ร่วมกันคิด (Numbered Heads together) กิจกรรมโต๊ะกลม (Roundtable หรือ Roundrobin) การสัมภาษณ์แบบสามขั้นตอน (Three Step Interview) จากนั้นผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำผลการอภิปรายมาปรับผลการสร้างความรู้โดยนักเรียนต้องกลับไปปรับความรู้ที่ตนสร้างให้ถูกต้องตามโน้ตที่ตนต้องเป็นผ่านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยการเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผนที่ความคิด หรือผังกราฟิก

ขั้นตอนที่ 4 การเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (learning to communicate)

การเรียนรู้เพื่อสื่อสาร คือ ขั้นตอนในการรวบรวมองค์ความรู้ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับหลังจากสรุปเป็นองค์ความรู้จากตัวบทจากวรรณคดีในแต่ละตอนแต่ละเรื่อง เช่น เรื่องกาพย์เห่เรือ ผู้เรียนจะสามารถสรุปได้ว่า คุณค่าจากเรื่องกาพย์เห่เรือ คือ สะท้อนภาพชีวิตคนไทย และแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น อีกทั้งในรายละเอียดย่อยที่ผู้เรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในหัวข้อที่สามารถเพิ่มเติมได้ ก็นำเสนอความรู้ของตนเพื่อเพิ่มองค์ความรู้แก่เพื่อนร่วมชั้น เช่น ความรู้เรื่องกระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค หรือท่วงทำนองในการเห่เรือ จนได้ความคิดรวบยอดในตัวบทจากวรรณคดีในแต่ละตอนแต่ละเรื่องที่มีความสมบูรณ์ได้ ทั้งนี้ผู้สอนที่หน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมกระตุ้นความคิดและนำเสนอให้แนวคิดเกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญแต่ขาดไปให้ครบถ้วน โดยผู้สอนอาจกำหนดให้ผู้เรียนได้มีการแบ่งกลุ่มและทำงานร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้ไปศึกษา มาสื่อสารด้วยวิธีการสื่อสาร การพูด การอ่าน หรือการเขียน ซึ่งขั้นตอนการสื่อสารสามารถจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธี เช่น การเขียนความเรียง เรื่อง ความงามของพรรณไม้ในกาพย์เห่เรือ นำเสนอข้อมูลด้วยผังกราฟิก เรื่อง ข้อคิดจากวรรณคดี เขียนรายงานวิชาการ เรื่อง กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค รายงานโครงงาน การทัศนศึกษาตามรอยกาพย์เห่เรือ การเขียนบทความ การนำเสนอผลงานด้วยวาจา การอ่านทำนองเสนาะ การจัดเวทีสัมมนา เรื่อง อิเหนาในดินแดนอิรวดี การร่วมสนทนา การจัดเวที ญัตติ วรรณคดีไม่มีประโยชน์ต่ออนาคตและการพัฒนาประเทศจริงหรือ การจัดเวทีสร้างสรรค์ ญัตติ ความคิดสร้างสรรค์ในวรรณคดี การกล่าวสุนทรพจน์ ญัตติ วรรณคดี 4.0 หรือการแสดงบทบาทสมมติจากวรรณคดีที่ได้เรียน เช่น สามก๊ก มัทนะพาธา แล้วนำไปแสดงในห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่นอื่น ๆ ใกล้เคียง ซึ่งผู้เรียนจะต้องสื่อสารด้วยความตั้งใจ พูด อ่าน และเขียนอย่างมั่นใจ โดยให้เพื่อนในชั้นเรียนร่วมกันประเมินผลเพื่อนด้วยกัน (Peer evaluation)

ขั้นตอนที่ 5 การเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม (Learning to serve)

การเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนวรรณคดีอย่างเห็นคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยการที่ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ มาเชื่อมโยงจากขั้นตอนการสื่อสารสู่การบริการสังคม ด้วยการจัดทำเป็นสื่อหรือชิ้นงานตามความถนัด และความสนใจของกลุ่ม เพื่อเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น แผ่นพับ ใบความรู้ ภาพวาด สื่อประชาสัมพันธ์ ใบงาน หรือจัดกิจกรรมเพื่อบริการสังคม เช่น การนำความรู้เผยแพร่เสียงตามสายในการประชาสัมพันธ์ของทางโรงเรียน การจัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศต่าง ๆ การจัดแสดงละครจากวรรณคดี การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง การนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ชุมชนด้วยการร่วมกับผู้สอนในการให้ความรู้ การจัดทำโครงงานภาษาไทยและการเผยแพร่ความรู้ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในช่องทางสังคมออนไลน์ต่าง ๆ หรือการนำเสนอเป็นภาพนิ่งหรือวิดีโอทัศน์ประเภทต่าง ๆ ลงในเว็บไซต์ยูทูบ หรือ TikTok ตามแต่ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

4. ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

ผู้ศึกษาขอเสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPS) เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนได้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาวรรณคดีไทยที่กระตุ้นความคิดและจินตนาการไปในทางสร้างสรรค์ และเข้าถึงคุณค่าและประโยชน์ของวรรณคดีไทย ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ระบุคำถาม

- 1) ให้ผู้เรียนร่วมกันสนทนาโดยผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นความคิด ดังนี้
 - เพราะเหตุใด “วันทองสองใจ” จึงเป็นคำกล่าวตำหนิหญิงสาวที่รักผู้ชายพร้อมกัน
(เพราะนางวันทองไม่อาจตัดสินใจ หรือไม่ตัดสินใจว่าจะอยู่กับใคร ขุนช้างหรือขุนแผน)
 - นักเรียนคิดว่า นางวันทองสองใจจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
(จริง เพราะนางวันทองโลเล ไม่ยอมเลือกทั้งขุนช้างและขุนแผน จึงทำให้หลายคนเดือดร้อน)
(ไม่จริง เพราะนางวันทองรักกับขุนแผนแต่ขุนแผนไปรบ ขุนช้างจึงมาหลอกแม่ของวันทองว่าขุนแผนตายแล้ว แม่ของวันทองเห็นแก่เงิน เลยบังคับวันทองให้แต่งงานกับขุนช้าง)
 - หากนักเรียนเป็นนางวันทอง นักเรียนจะเลือกใคร เพราะเหตุใด
(ขุนช้าง เพราะเป็นคนที่มีมอบความรักที่บริสุทธิ์แก่นางวันทองเพียงผู้เดียว และพร้อมดูแลนางวันทองให้อยู่อย่างสุขสบาย)
(ขุนแผน เพราะเป็นผู้ที่สามารถสนองอารมณ์ความรัก ความเสน่หา และเป็นคนเดียวที่นางวันทองรักและมีบุตรด้วยกัน)

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ

2) แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-6 คนตามความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) หรือตามความเหมาะสม หากเป็นการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้โปรแกรม เช่น Zoom Meeting Group Maker จากนั้นจัดกิจกรรมตามกลุ่มสืบสอบ (Group Investigation: GI) โดยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษา เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา จากหนังสือเรียน หรืออินเทอร์เน็ต โดยให้ผู้เรียนร่วมกันศึกษา กลุ่มละ 10 นาที แล้วแบ่งกันไปศึกษาหาข้อมูลหรือคำตอบ ตามหัวข้อย่อย ดังต่อไปนี้

- เหตุใดพลาญงามจึงคิดไปชิงตัวนางวันทองให้มาอยู่ด้วยกับตนเอง
- ขุนช้างทำอะไรหลังจากที่ทราบพลาญงามลักลอบขึ้นเรือนชิงตัวนางวันทอง
- สมเด็จพระพันวาฯทรงแก้ไขเรื่องราวการแย่งชิงนางวันทองนี้อย่างไร
- ถ้านักเรียนเป็นนางวันทอง นักเรียนจะเลือกอย่างไร
- เพราะเหตุใดจึงเรียกว่า “นางวันทองสองใจ”
- นักเรียนคิดว่าจะแก้ไขปัญหานี้อย่างไรเพื่อไม่ให้นางวันทองถูกประหารชีวิต

ขั้นตอนที่ 3 การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (learning to construct)

3) ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษา เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา โดยการอภิปรายภายในกลุ่ม เพื่อซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมระดมความคิดเห็น ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ความรู้ในมุมมองที่แตกต่างด้วยวิธีการคิดเดี่ยว คิดคู่ ร่วมกันคิด (Think Pair Share) เพื่อหาข้อสรุปขององค์ความรู้ที่ได้แสวงหามา จนเข้าใจครบทุกคน

5) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสนทนา โดยผู้สอนใช้คำถามจากขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ เพื่อทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนเป็นรายกลุ่ม

6) นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปองค์ความรู้ เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนช้างถวายฎีกา เป็นแผนที่ความคิด (Mind Mapping) หรือผังกราฟิก (Graphic Organizers) จากการอภิปรายรายกลุ่ม โดยทำลงใน Proof Paper ที่ครูมอบให้ หากเป็นการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์สามารถสรุปองค์ความรู้โดยใช้โปรแกรม เช่น Microsoft Word, Microsoft PowerPoint, Adobe Photoshop, Canva โดยให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ กลุ่มละ 20 นาที

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 การเรียนรู้เพื่อสื่อสาร

7) ให้ผู้แทนผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน การสรุปองค์ความรู้หน้าชั้นเรียน หรือผ่านโปรแกรมที่ใช้จัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ จากนั้นให้ผู้เรียนนำผลงานของแต่ละกลุ่มมาติดไว้รอบห้องหรือชั้นเรียนออนไลน์ เช่น Google Classroom เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้ศึกษาเพิ่มเติม

8) ผู้สอนเชื่อมโยงความรู้ และเสริมความรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ถูกต้องและชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้และกลับไปปรับองค์ความรู้ที่สร้างให้ถูกต้อง

9) ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจัดกิจกรรมสื่อสารความรู้ จากรูปแบบการสื่อสารที่ผู้สอนกำหนดไว้ให้ โดยให้ผู้เรียนจับสลากเลือกรูปแบบกิจกรรม ดังนี้

- สัมมนา เรื่อง อิทธิพลของขุนช้างขุนแผนที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน
- โต้ว่าดี ยุติติ นางวันทองควรถูกประหารมากกว่าให้อภัย
- พาที่สร้างสรรค์ ยุติติ วันทอง 4.0
- การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนช้างถวายฎีกา (กรณีการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ให้ผู้เรียนจัดทำวิดีโอทัศน์แสดงบทบาทสมมติโดยเลือกตัวละครและฉากที่เหมาะสมและผู้เรียนสนใจ)

10) ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มกำหนดประเด็นที่ต้องการสื่อสาร โดยผู้เรียนแต่ละกลุ่มต้องมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน จากนั้นผู้สอนกำหนดเวลาให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มวางแผน ซักซ้อม และจัดกิจกรรม

11) ผู้เรียนทุกคนร่วมกันประเมินการนำเสนอผลงานหรือจัดกิจกรรมของเพื่อนแต่ละกลุ่ม ว่าอยู่ในระดับใด โดยมีระดับการประเมิน 4 ระดับ คือ ปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก

ขั้นตอนที่ 5 การเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม

12) ผู้เรียนนำความรู้ เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนช้างถวายฎีกา ไปแนะนำเพื่อนที่ยังไม่เข้าใจ

13) ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำองค์ความรู้เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนช้างถวายฎีกา มาสังเคราะห์คุณค่า ข้อคิด ประโยชน์ และการประยุกต์ใช้ พร้อมแสดงทรรศนะด้วยการจัดทำเป็นวิดีโอผ่าน Application TikTok เพื่อเผยแพร่ออกสู่สังคม โดยให้ผู้เรียนจับสลากเลือกตัวละครที่ผู้สอนกำหนดให้ 1 ตัวละคร แล้วให้ผู้เรียนคิดประเด็นที่สร้างสรรค์และน่าสนใจจากตัวละครที่ได้รับ ดังนี้

- ขุนแผน - ขุนช้าง
- พลายงาม - นางวันทอง
- พระพันวษา

จากนั้นกำหนดระยะเวลาเผยแพร่ 1 ภาคเรียน หากกลุ่มใดที่มียอดผู้กดถูกใจดีโอบามากที่สุด จะได้รับคะแนนพิเศษ

14) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสะท้อนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ ปัญหา และอุปสรรคในการเรียน และความรู้สึกลงในการจัดการเรียนรู้

จากตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทย เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สามารถตอบสนองผลลัพธ์ 3 ประการที่กล่าวไว้ในข้างต้น ได้ดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถสรุปเรื่องราวหรือเนื้อหาเรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ด้วยความเข้าใจได้ด้วยตนเองและสามารถสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจได้เป็นอย่างดี
2. ผู้เรียนสามารถเข้าถึงคุณค่าวรรณคดีผ่านกระบวนการคิดและตอบแทนสังคม เช่น การประยุกต์คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม (ความเข้าใจในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของยุคนั้นวรรณคดี) ด้านเนื้อหา (การวิเคราะห์ข้อคิด) เพื่อเผยแพร่และบริการสังคมด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์และทันสมัย
3. ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมความคิดและแสดงความคิดเห็นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทั้งแบบกลุ่มแบบคู่ และสามารถต่อยอดความรู้เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ในอย่างแท้จริง

สรุป

แนวทางการประยุกต์การสอนวรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเรียนรู้ระบุคำถาม (Learning to question) 2) ขั้นการเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (Learning to search) 3) ขั้นการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Learning to construct) 4) ขั้นเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (Learning to communicate) และ 5) ขั้นเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม (Learning to serve) เป็นเพียงการเสนอแนวคิดที่ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอให้ผู้สอนภาษาไทยได้ประจักษ์ว่าการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยด้วยวิธีดังกล่าวสามารถที่จะนำมาบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้เข้ากับตัวชีวิตของกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้ทั้งสิ้น หากเพียงแต่ผู้สอนนั้นต้องกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยที่เหมาะสมโดยใช้วิธีการกระตุ้นการตั้งคำถามของผู้เรียนให้สอดคล้องกับวรรณคดีไทยที่จัดการเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะเป็ขั้นตอนที่นำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องที่สัมพันธ์กับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง หรือที่เรียกว่า คอนสตรัคติวิสต์ซิม (Constructivism) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ทางวรรณคดีไทยได้ด้วยตนเอง โดยการนำประสบการณ์หรือสารสนเทศใหม่จากการแสวงหาประเด็นทางวรรณคดีไทยที่ได้รับมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมมาสร้างเป็นความเข้าใจของตนเองที่ถูกต้องสมบูรณ์ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการสอนวรรณคดีไทยด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน จะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนและผู้สอน คือ ผู้เรียนจะเกิดความคิดอย่างเป็นระบบ คิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ จนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ผ่านข้อมูลที่ได้รับจากประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ เป็นเจ้าของการเรียนรู้ที่แท้จริง ส่วนผู้สอนมีโอกาสดำเนินงานตนเองทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะกระบวนการ จะเห็นได้ว่าการนำแนวทางการประยุกต์กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สู่การสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา มาใช้พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก เห็นคุณค่า และประโยชน์ในการเรียนรู้อรรถคดีไทย และมีนิสัยในการเรียนรู้ให้มากขึ้นได้

REFERENCES

- Aphinantaporn, N. (2012). Thai literature: how to make children learn. **Academic journal**, 15(2), 2-11.
- Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. (2008). Learning Standards and Indicators, Thai Language According to Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008). Bangkok: Ministry of Education.
- Dechakhup, P. & Yindeesuk, P. (2015). **Learning Management in the 21st Century**. Bangkok: Chulalongkorn.
- Dechakhup, P. (2014). **Learning Management in the 21st Century**. Bangkok: Chulalongkorn.
- Jankaew, R. (2016). Effects of Learning Activities Using Graphic Organizer Techniques on Critical Thinking, Learning Achievement and Retention in Thai Literature of Grade 7 Students. **Journal of Education Prince of Songkla University, Pattani Campus**, 27(2), 165 - 178.
- Ministry of Education. (2008). Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008). Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand.
- Numna, C. (2018). A study of achievement on Thai literature of matthayomsuksa 4 students taught by creativity-based learning. *Journal of education silpakorn university*, 16(2), 113-128.
- Tripet, S. (2015). **21st Century Skills and World – Class Standard School**. Retrieved from <https://sites.google.com/a/kuiwit.ac.th/vcharkarn/news/thdsxbkhawrongreyn1>. [2022, 10 Jan].
- Supanvanit, I. (2015). **Literary Criticism. (2nd ed.)**. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University,